

Andra upplagan – uppdaterad till och med
lagändringen den 1 november 2013.

Över *minnesmuren*

Upphovsrättsliga riktlinjer för arkiv, bibliotek och museer

Över minnesmuren: upphovsrättsliga riktlinjer för
ABM Västra Götaland

Andra omarbetade upplagan,
ABM Västra Götaland/Stefan Högberg 2013

Fastställd av regionstyrelsen för Västra Götalandsregionen
vid möte 2012-06-19 (protokoll § 142).

Creative Commons-symboler från Creative Commons
(<http://www.creativecommons.org>).

Övriga illustrationer från Open Clip Art Library
(<http://www.openclipart.org>).

Innehåll

Inledning	5
Kapitel ett: kopiering, skanning, publicering	7
1) Är det här ett verk?	7
2) Gäller det upphovsrättsliga skyddet fortfarande?	8
3) Vem har rättigheterna?	9
4) Vad får institutionen göra?	10
Kapitel två: herrelösa verk	12
Uttömmande efterforskningar	12
Kapitel tre: under fri licens	15
När institutionen är rättighetshavare	15
När materialet saknar upphovsrättsligt skydd	16
Metadata	16
Policy för digital publicering	17
Sammanfattning	18
Källor	19
Bilaga ett: policy för digital publicering	20
Bilaga två: upphovsrätt och allmänna handlingar	22
Bilaga tre: exempel på gåvobrev	23
Bilaga fyra: exempel på information till brukare	24

Inledning

Tekniken går framåt, och nya digitala möjligheter sätter som aldrig förr fokus på upphovsrätten. Detta ställer till problem för ABM-sektorn (Arkiv, Bibliotek, Museer). Vilka verk får kopieras, och vilka får digitaliseras? Vilka kan man publicera? Vad gör man om någon annan vill publicera det? Vad är över huvud taget ett verk, och hur vet man vem som har rätt till det? Den osäkerhet som råder leder gärna till en restriktiv hållning, och trots uppdrag att tillgängliggöra utnyttjas de nya möjligheterna inte fullt ut. Murar tornar upp sig kring samhällets minne.

Vi behöver bli av med osäkerheten, men lagen innehåller många gråzoner och det finns få vägledande domar för upphovsrätt och kulturarv. Styrgruppen för ABM Västra Götaland har därför tagit initiativ till följande riktlinjer, ett ramverk och en gemensam grund som varje institution kan modifiera för eget bruk. Det är främst avsett för den dagliga hanteringen av upphovsrätsfrågor (svåra fall bör föras vidare till en jurist), och

tar inte hänsyn till personuppgiftslagen eller andra områden utanför upphovsrätten.

Riktlinjerna är uppdelade i tre kapitel. Det första innehåller ett system för att fastställa vad man rent praktiskt får och inte får göra med ett givet alster. Det andra ger en metod för att hantera verk som man inte vet tillräckligt mycket om för att kunna besvara de frågor lagen ställer, och det tredje handlar om att lägga ut material under fri licens.

Riktlinjernas utgångspunkt är att allmänheten ska ha så fri tillgång till kulturarvet som möjligt, och att ABM-sektorn därför behöver hävda sin linje gentemot de intressen som hellre ser en mer omfattande upphovsrätt. De gråzoner i lagen som teknikutvecklingen givit upphov till kan med tiden komma att reduceras, och lagstiftaren tar då ofta hänsyn till etablerat bruk inom ett område. När lagar väl stiftas är det alltså en fördel att ha etablerat ett långsiktigt hållbart bruk som tar hänsyn till den balans som bör finnas mellan

allmänhetens och upphovspersonernas
behov.

Riktlinjerna kunde inte ha utformats utan den
hjälp som Johanna Berg, Camilla Brodin,
Alen Doracic, Helena Francke, Lennart
Guldbrandsson, Monica Gustafsson,

Petter Holm, Örjan Hellström, AnnaKarin
Jonsson, Mathias Klang, Lars Lundqvist,
Birgitta Hellman Magnusson, Bo Thalén,
Ulrica Wallin, Maria Widigson, Malin
Wikström och Jonas Öberg så frikostligt
bidrog med. Stort tack!

Kapitel ett

Kopiering, skanning, publicering

Upphovsrättslagen ger skaparen av ett verk, upphovspersonen, ensamrätt till att framställa fysiska och digitala exemplar och till att göra verket tillgängligt för allmänheten. De här rättigheterna kan dock överföras.

Nedanstående hjälper till att avgöra vem som har rättigheterna och vad institutionen får göra, oavsett om det gäller en bok, ett fotografi, en målning eller någon annan typ av alster. Det gäller att besvara följande frågor:

- 1) Är det här ett verk?
- 2) Gäller det upphovsrättsliga skyddet fortfarande?
- 3) Vem har rättigheterna?
- 4) Vad får institutionen göra?

Lagen förutsätter att man har tillgång till all information om ett alster, och för äldre ABM-material är detta inte alltid fallet – vi vet kanske inte när upphovspersonen avled, eller om ett verk någonsin gjorts tillgängligt för allmänheten. Sådana situationer ska vi titta

närmare på i kapitel två. I det här kapitlet antar vi att vi vet allt vi behöver veta.

1) Är det här ett verk?

Så kallad verkshöjd bygger i svensk lagstiftning på "individuell andligt skapande verksamhet".¹ Det spelar alltså ingen roll om upphovspersonen är professionell eller inte, om han eller hon registrerat sitt objekt någonstans, hur god kvalitet det håller eller hur mycket tid och pengar som har lagts ner på att framställa det. "Alstret måste [...] ha en viss individuell särprägel och vara i någon mån unikt".²

¹ Olsson 2009, s. 35.

² Ibid.

De senaste åren har uppfattningen att det som kostar pengar också har verkshöjd vunnit ny mark. Så är alltså inte fallet; att verkshöjd kommer av självständigt skapande snarare än nedlagt arbete har slagits fast av Stockholms tingsrätt i mål T 7695-09 (Infab), och efter överklagande även av Svea hovrätt (mål T 3464-11). EU-domstolen har använt samma princip i målen C-5/08 (Infopaq) och C-145/10 (Painer).

Det kan förstas vara svårt att avgöra hur mycket särprägel något har. En metod är att fundera över om alstret rimligen hade sett annorlunda ut om någon annan skapat det, eller om olika upphovspersoner skulle kommit fram till ungefär samma resultat. För fotografier exkluderar kommentaren till upphovsrättslagen "vanliga amatörfotografier",³ och om ett foto tagits för att visa hur någon eller något ser ut är det knappast fråga om andligt skapande, oavsett hur goda tekniska kvaliteter bilden har. Kort sagt bör man inte utgå från att allt är verk tills motsatsen bevisats – det är istället verkshöjden som måste kunna styrkas.

Finns det ingen verkshöjd så finns det heller ingen upphovsrätt. Observera dock att särskilda regler gäller för foto, ljudupptagningar, film och kataloger (se nedan). Observera också att myndigheters författningar, beslut och yttranden inte

³ Olsson 2009, s. 377.

skyddas av upphovsrätten, men att bilder och andra alster som ingår i dem kan vara skyddade.

2) Gäller det upphovsrättsliga skyddet fortfarande?

- Om alstret är ett verk enligt ovan så är det skyddat under upphovspersonens livstid och ytterligare sjuttio år (som räknas med början den 1 januari året efter dödsåret).
- Om upphovspersonen är okänd räknar man istället sjuttio år efter att han eller hon gjorde verket tillgängligt för allmänheten, eller, om det aldrig gjorts tillgängligt, från när det skapades.
- För filmer, där många är inblandade i produktionen, räknar man från dödsåret för den sist avlidna av huvudregissör, manusförfattare, dialogförfattare och kompositör. För musikaliska verk med text räknar man på samma sätt den sist avlidne av kompositören och textförfattaren. Musiken (och, i det senare fallet, texten) måste ha skapats särskilt för verket i fråga.

Om skyddstiden har gått ut kan verket användas fritt. Observera dock att utgivare av tidigare utgivna verk får ensamrätt till dem i tjugofem år efter utgivningen.

Som nämndes ovan finns regler som gäller för vissa materialtyper när de inte har verkshöjd. De viktigaste för ABM-sektorn torde vara att foton utan verkshöjd tagna efter den 1 januari 1969 är skyddade i femtio år

från att de tagits (är de tagna tidigare än så är de fria), medan kataloger, det vill säga sammanställningar av ett stort antal uppgifter, har skydd i femton år från sammanställandet. Om katalogen görs tillgänglig för allmänheten inom denna tid räknas de femton åren från tillgängliggörandet istället, och för kataloger sammanställda före 1998 (då dagens bestämmelser infördes) är det den 1 januari 2014 som är slutdatum.⁴

3) Vem har rättigheterna?⁵

Om alstret har verkshöjd och skyddstiden ännu inte har gått ut blir det intressant att ta reda på vem som är rättighetshavare.

- Upphovspersonen får automatiskt rättigheterna när verket skapas, så om inget annat hänt är det han eller hon som är rättighetshavare. Om upphovspersonen avlider ärvs

⁴ I övrigt: ljud och film som spelats in av fonogram- eller filmframställare, eller sänts av radio- eller TV-bolag, har skydd i femtio år efter inspelning/utsändning oavsett om de har verkshöjd eller inte. Utövande konstnärer har rätt till upptagningar av sina framföranden under femtio år efter framförandet. Inspelningar som offentliggörs får istället skydd i femtio år efter offentliggörandet (förutom vad gäller framställare av ljudupptagning, som får detta skydd i sjuttio år).

⁵ I det följande avses främst upphovsrättens ekonomiska del, som ger rätt att mångfaldiga och använda. Den andra delen, den ideella (upphovspersonens rätt att anges som skapare av verket och att motsätta sig kränkande användning av det), kan inte överlåtas utan bara efterges i begränsad omfattning.

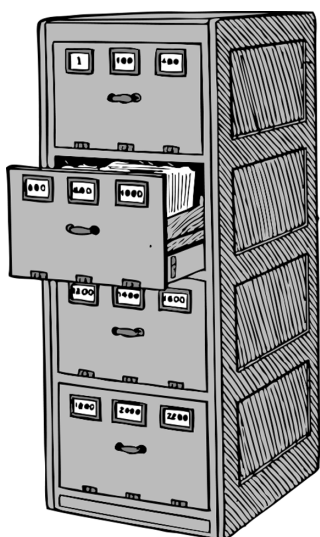
rättigheterna enligt ärvdabalken, och finns inga ättlingar ligger de hos Allmänna arvsfonden tills dess att skyddstiden gått ut.

- Genom avtal eller anställningsförhållande (se nedan) kan rättigheter ha överförts från upphovspersonen till någon annan, ofta ett företag eller annan organisation. De blir då en del av organisationens egendom och följer med i försäljningar, sammanslagningar och liknande. Skulle organisationen läggas ner beror det på avtals utformning, konkursförvaltares beslut med mera vart rättigheter tar vägen, och sådana faktorer måste alltså utredas.
- Rätten till foton som tagits på beställning före den 1 juli 1994 tillhör beställaren om inget annat avtalats.
- När en ABM-institution tar emot material från enskilda måste man skriva ett gåvobrev eller motsvarande där det klart specificeras att relevanta rättigheter också övergår (se exempel i bilaga två) och förvissa sig om att den som skriver på avtalet faktiskt har rätt att överlåta rättigheterna. Upphovsrätt följer inte med äganderätten till exemplar av verket, och institutionen har alltså inte rätt att mångfaldiga och använda materialet förrän man slutit ett sådant upphovsrättsligt avtal.⁶ För de flesta

⁶ Man får ställa ut det exemplar man äger om det är ett lagligen massproducerat och till allmänheten spridet exemplar av verket, eller, när det gäller konstverk, om konstnären har överlåtit det.

institutioner finns det goda skäl att inte ta emot gåvor utan åtföljande rättigheter.

Ovan nämndes att rättigheter också kan övergå genom anställningsförhållanden. Om upphovspersonen skapade verket inom ramen för sin anställning får arbetsgivaren mångfaldiga och använda det för sin vanliga verksamhet. Detta blir främst intressant för till exempel kommunarkiv, som kan förfoga över det material som kommunens anställda skapat (det ingår i en kommuns vanliga verksamhet att ha ett arkiv som förser intresserade medborgare med äldre handlingar). Det aktuella användningssättet måste dock ha kunnat förutses av upphovspersonen och får inte vara kränkande för denne, och hans eller hennes namn måste anges. Allra bäst är förstås om rätten till verk skapade i tjänsten regleras i varje anställningsavtal.

4) Vad får institutionen göra?

Om institutionen har tagit över rättigheterna får den göra vad den vill, men måste ange

upphovspersonens namn vid publikation och får inte kränka denne genom användningen av verket. Kränkande användning kan vara att ändra i ett verk, om man nu inte genom avtal eller vedertaget bruk har rätt att göra det, eller att använda verket i känsliga sammanhang. Observera också att användande av en porträttbild måste godkännas av den som beställt porträttet (eller av dennes arvingar).

När rättigheterna ligger någon annanstans finns ändå viss handlingsfrihet.

- **Framställa papperskopior:**

upphovsrätten ändrar inte det faktum att allmänna handlingar⁷ ska lämnas ut i enlighet med offentlighetslagstiftningen (det finns undantag, men de är sällsynta – se bilaga två). Statliga och kommunala arkivmyndigheter, vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det allmänna samt folkbibliotek kan kopiera så länge det gäller bevarande-, kompletterings- och forskningsändamål, och för utlämnande av mindre verk eller delar av större verk som inte bör lånas ut till brukaren i original. Kopiering för privat bruk är också tillåtet, men bara om upphovspersonen har gjort verket tillgängligt för allmänheten och kopieringen sker i liten skala (man får framställa ett eller några få exemplar,

⁷ Allmänna handlingar är de som inkommit till eller upprättats hos en myndighet, inklusive kommunala bolag, föreningar och stiftelser och vissa andra organ som utför uppdrag åt det allmänna.

och endast kopiera delar av längre skrifter).

- **Framställa digitala kopior:** skanning och annan framställning av digitala versioner av verk får göras dels enligt reglerna för allmän handling, dels för de som gäller kopiering för privat bruk (se ovan). I det senare fallet får digitala sammanställningar dock inte kopieras i digital form, och film och musik får bara kopieras av den som ska ha kopiorna.
- **Publicera**, i fysisk form eller på Internet, får man endast göra med rättighetshavarens tillstånd (se dock kapitel två). Om en brukare vill publicera verk som institutionen inte äger rättigheterna till är det upp till honom eller henne att hitta och förhandla med

upphovsrättsinnehavaren.

Institutionen bör informera om detta ansvar genom att skicka ett informationsblad tillsammans med kopiorna (se exempel i bilaga tre).

Statliga och kommunala arkivmyndigheter, vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det allmänna samt folkbibliotek får visa filmer ur sina samlingar även om de inte äger rättigheterna. Detta gäller dock bara i de egna lokalerna och för en eller ett par brukare åt gången.

Specialreglerna för de institutioner som nämns i rutan ovan tillåter även digitalisering. Man får dock inte sprida filerna till brukare utan ett licensavtal med en upphovsrättsorganisation, och eftersom få eller inga sådana avtal slutits har det här undantaget föga praktisk betydelse.

Kapitel två

Herrelösa verk

Alltför ofta vet vi inte särskilt mycket om de verk som ligger i samlingarna. Såvida man inte en gång i tiden skrev ner information om upphovsperson, tillkomstår, förhållande till uppdragsgivare och så vidare, har vi idag inte den information som lagen förutsätter. Även om vi skulle ha vissa uppgifter så säger ett namn och ett årtal inte särskilt mycket om upphovspersonens dödsår, eller hur man får tag på de ättlingar som nu är rättighetshavare. Innebär det att dessa så kallade herrelösa verk inte kan användas i tryck, på Internet och i andra sammanhang? Måste de begravas i magasinerna, trots att de i de allra flesta fall förts till institutionen just för att hållas tillgängliga?

Förr eller senare löper förstås skyddstiden ut, och om ett verk är tillräckligt gammalt – från 1900-talets första år eller tidigare – vågar man anta att så har skett. Men hur gör vi med yngre alster?

Från den 1 november 2013 kan man sluta avtal med upphovsrättsorganisationer om att, i utbyte mot licensavgift, få tillgängliggöra redan offentliggjorda verk ur sina samlingar. Modellen är dock behäftad med vissa problem. Huruvida ett alster offentliggjorts någon gång under sin historia är ju till exempel en av de saker vi sällan känner till när det gäller herrelösa verk.

Uttömmande efterforskningar

EU-direktivet 2012/28/EU, som ska införlivas med svensk lag senast oktober 2014, erbjuder en annan modell. En variant av denna har använts i Sverige de senaste åren, och bör kunna fortsätta användas åtminstone tills 2014 års lagändring träder i kraft.

- Försök hitta den information som behövs. Det är svårt att säga hur mycket tid som är rimligt att lägga på den uppgiften; å ena sidan ska efterforskningarna vara uttömmande,

å andra sidan är det knappast rimligt att lägga skattepengar på omfattande släktforskning. En avvägning får göras från fall till fall. Här finns några möjliga informationskällor:

- Upphovsrättsorganisationer som STIM, BUS, SFF med flera har uppgifter om de rättighetshavare som de företräder.
- Ännu levande upphovspersoner kan ofta hittas via Eniro eller organisationer och personer som de arbetat med.
- Litteratur (till exempel biografier och biografiska handböcker som *Vem är det*), databaser (till exempel *Sveriges dödbok*, som utges av Sveriges släktforskarförbund) och söktjänster (Eniro, Hitta.se, Google...) kan göra det möjligt att komma fram till dödsår och att identifiera ättlingar till avlidna upphovspersoner.
- Folkbokföring och bouppteckningar (som innehåller uppgifter om arvingar) finns först hos Skatteverket och levereras efterhand till landsarkivet för det aktuella området.
- Om ett företag ägt rättigheterna kan Bolagsverket ha den information som behövs för att spåra dem.

Uppgifter om konkurser finns först hos tingsrätten och sedan i landsarkivet för det aktuella området.

- Ett fotografregister finns hos Fotosekretariatet.
- Hittar man vad man söker så är problemet ur världen. I annat fall kan man helt enkelt inte hitta rättighetshavaren (eller fastställa om skyddstiden har gått ut). Man dokumenterar då sina efterforskningar i en diarieförd tjänsteanteckning, eller vad som passar institutionens administrativa rutiner bäst, och använder materialet ändå. Har man upphovsmannens namn ska detta anges, och annars bör det klart framgå att upphovsmannen är okänd. I båda fallen ska en portalskrivning ange att man inte kunnat hitta rättighetshavaren, men att man tacksamt tar emot upplysningar som kan leda till identifikation och eventuellt ersättning. Det ska vara lätt för någon med sådana upplysningar att höra av sig, och rutiner ska finnas för att snabbt genomföra rättningar (till exempel att ändra eller ta bort material från en webbsida).
- Om en rättighetshavare hör av sig måste vederbörande förstås kunna prestera bevis för att han eller hon äger rättigheterna. Institutionen bör sedan betala användaravgift efter vad som är brukligt på det aktuella området, i princip samma avgift som man betalat från början om

upphovspersonen varit känd – har man gjort allt man kunnat för att göra rätt för sig bör utgångspunkten vara att man inte ska betala straffavgift.

Observera att ovanstående gäller när institutionen själv vill använda materialet. Om en brukare vill publicera är det hans eller hennes ansvar att klarera rättigheter, men institutionen bör påminna om den saken. Det kan ske genom ett informationsblad (se bilaga tre).

Det går inte att ge några garantier, men om man genom sin tjänsteanteckning eller motsvarande kan visa att man gjort allt man kunnat för att hitta rättighetshavaren så ska det mycket till för att institutionen ska dömas till skadestånd (däremot kan man som sagt få betala användaravgift i efterhand). En svaghet är förstås att metoden inte fungerar för stora digitaliseringsprojekt, där det kommer att ta för lång tid att undersöka varje enskilt verk.

Kapitel tre

Under fri licens

ABM-sektorn är mestadels offentligt finansierad. Vi förvaltar kulturarvet på allmänhetens vägnar, och en central del i vårt uppdrag är att göra det tillgängligt för denna allmänhet. Internet har blivit ett fantastiskt verktyg för att nå det målet, och så långt som möjligt bör både kulturarvsmaterial och egna alster därför läggas ut på nätet under fria licenser – detta minskar även slitaget på materialet och underlättar institutionens arbete genom att brukare genast får tillgång till vad de letar efter. De mest användbara fria licenserna är de som tillhandahålls av den ideella organisationen Creative Commons och numera används av bland andra British Museum, Al Jazeera och Vita huset. I Sverige har Riksantikvarieämbetet blivit föregångare.

När institutionen är rättighetshavare

Det finns två huvudgrupper av material som kan göras fritt tillgängligt: det som institutionen äger rättigheterna till och det

som saknar skydd. I det första fallet används de grundläggande Creative Commons-licenserna, som i praktiken går ut på att man upplåter rättigheter till brukaren.⁸

Utgångspunkten är att vederbörande får göra vad helst han eller hon vill, och sedan inskränker man denna frihet genom fyra element som kan kombineras på olika sätt:

erkännande (rättighetshavaren ska anges vid användning),

dela lika (verk som bygger på det ursprungliga verket ska kunna bearbetas av nästa användare),

inga bearbetningar (verket får spridas men inte ändras) och

icke-kommersiell (ingen kommersiell användning av verket).

⁸ För exakta anvisningar kring licenserna hänvisas till organisationens svenska hemsida, <http://www.creativecommons.se>.

Det första elementet, erkännande, är grunden i varje licens. För ABM-institutioner passar det bäst att använda licensen erkännandela lika.

Den som använder verket ska alltså ange att det kommer från institutionen, och skapar man ett nytt verk med utgångspunkt i det gamla måste det nya verket i sin tur kunna användas av nya upphovspersoner. Den fria informationen förblir därmed fri.

Varför inte icke-kommersiell eller inga bearbetningar? Den senare begränsar alltför mycket, eftersom kulturarvet bör vara tillgängligt för allmänheten att både ta del av och att använda, till exempel som utgångspunkt för nya verk (arvet ska enligt regeringens kulturpolitiska mål inte bara bevaras utan även användas och utvecklas). Bland dessa nya verk finns de där man använder informationen som grund för nya produkter och tjänster, en marknad som blir allt viktigare och inte bör hämmas genom icke-kommersiell.

När materialet saknar upphovsrättsligt skydd

Eftersom de ovan nämnda licenserna går ut på att upplåta rättigheter är det svårt att använda dem när verkets skyddstid har gått ut eller alstret saknar skydd av någon annan anledning – i de fallen finns det ju inte några

rättigheter att upplåta (att hävda att digitalisering ger upphov till ny upphovsrätt, det vill säga att låsa in material som allmänheten en gång fått rätt till, är knappast förenligt med ABM-sektorns uppdrag).

Creative Commons har dock även ett så kallat public domain mark.

Detta är till för att markera verk vars skyddstid har gått ut, och visar att institutionen anser verket vara fritt att använda.

Utan rättigheter kan man inte kräva att en brukare till exempel anger institutionens namn vid användning, men inget hindrar att man ber om att bli omnämnd och framhåller detta som god sed. Det kan vara lämpligt att i en tjänsteanteckning eller på annat sätt dokumentera varför man anser materialet vara utan upphovsrättsligt skydd, om nu någon skulle motsätta sig den bedömningen.

Metadata

För att de filer som man lägger ut ska vara så användbara som möjligt bör de åtföljas av metadata – information om det ursprungliga verket, digitaliseringen av det och så vidare. Den mer grundläggande informationen bör också finnas med i själva filen så att de två garanterat hålls ihop.

Eftersom metadatan finansierats med skattemedel bör även den läggas under fri licens, och här är det lämpligt att brukare kan använda informationen helt utan restriktioner

(de vanliga licenserna kan göra till exempel stora sammanställningar från flera källor otympliga). Den bästa licensen är därför CC0, som används när man vill avsäga sig alla rättigheter till egenproducerat material.

Eftersom man inte helt kan avsäga sig sina ideella rättigheter i Sverige kvarstår dock dessa (jämför not sex).

Policy för digital publicering

Det ovanstående sammanfattas i ABM Västra Götalands policy för digital publicering (se bilaga ett).

Sammanfattning

De upphovsrättsliga riktlinjerna för Västra Götalandsregionens ABM-institutioner har tre delar.

- För att ta reda på vad en institution får göra med ett givet alster kan man utgå från följande fyra frågor (kapitel ett):
 1. Är det här ett verk?
 2. Gäller det upphovsrättsliga skyddet fortfarande?
 3. Vem har rättigheterna?
 4. Vad får institutionen göra?
- Ofta vet man inte så mycket om äldre verk som lagen förutsätter. Om man efter grundliga, väldokumenterade efterforskningar fortfarande inte

kunnat hitta upplysningarna bör man använda verket men ha beredskap för att göra rimliga ändringar och betala användaravgift i efterhand (kapitel två).

- ABM-institutionerna förvaltar allmänhetens kulturarv, och bör så långt som möjligt göra sina samlingar och sitt egenproducerade material tillgängligt på nätet. Creative Commons har skapat fria licenser som passar bra för det syftet (kapitel tre).

Källor

Berg, Johanna. *Fritt fram! Utredning rörande policy för Riksantikvarieämbetets informationsmängder*. Visby: Riksantikvarieämbetet, 2010. Tillgänglig via <http://www.k-blogg.se/wp-content/uploads/2011/03/Fritt-fram.pdf>.

Olsson, Henry. *Upphovsrättslagstiftningen. En kommentar*. 3. uppl. Stockholm: Norstedts Juridik, 2009. ISBN 978-91-39-01492-8.

2012/28/EU. "Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/28/EU av den 25 oktober 2012 om viss tillåten användning av anonyma verk." *Europeiska unionens officiella tidning*, L299/5, 27.10.2012, SV. Tillgänglig via <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:299:0005:0012:SV:PDF>.

Bilaga ett: policy för digital publicering⁹

Västra Götalandsregionens ABM-institutioner arbetar målmedvetet och med full respekt för upphovsrätten för att tillgängliggöra så mycket som möjligt av den information som institutionerna förvaltar. Den information som tillgängliggörs skall vara klarerad enligt de lagar och regelverk som styr spridning och användning av digital information. Det innebär att institutionerna

1. respekterar upphovspersonens ideella rättigheter. Dennes namn anges alltid. Är upphovspersonens identitet obekant anges detta. Institutionerna betraktar det som god sed att följa denna grundregel även för äldre material med utslocknade rättigheter.
2. alltid anger tydligt om verk publiceras i bearbetat skick. Institutionerna betraktar det som god sed att följa denna grundregel även för äldre material med utslocknade rättigheter.
3. respekterar de ekonomiska rättigheterna. Allt material märks tydligt med licens/upphovsrättslig status och publiceras under explicita användarvillkor.
4. webbpublicerar sitt material med beständiga länkar och eftersträvar en injicering av grundläggande metadata i själva datafilerna.
5. bedömer att institutionernas fotografier generellt sett är att betrakta som fotografiska bilder snarare än verk. Det betyder att skyddstiden löper ut 50 år efter produktionsåret och att institutionerna kan bortse från upphovspersonens dödsår. Övergångsregler till lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk gör att alla fotografiska bilder som tagits före 1969 redan idag är fria.
6. publicerar material med utslocknad upphovsrätt utan restriktioner. Digitalisering genererar inte ny upphovsrätt, och vad som i analog form är fritt tillgängligt ska vara det även i digital form.
7. utgår från att institutionerna äger den ekonomiska upphovsrätten till material som producerats av anställda och som finns i institutionernas arkiv. Sådant material kan publiceras utan restriktioner.
8. strävar efter att ta emot nytt, externt material endast när detta kan överlåtas med fri förfoganderätt i icke-exklusiva avtal utan förbehåll. Samma villkor bör gälla när institutionerna anlitar externa upphovspersoner.
9. prioriterar digitalisering av material som kan tillgängliggöras. Om ett verk låses av upphovsrätten måste starka skäl till för att det ska digitaliseras.

⁹ Policyn är en bearbetning av den i Riksantikvarieämbetets utredning *Fritt fram!*. För den ursprungliga policyn, författad av Johanna Berg och använd under licensen Creative Commons Erkännande 2.5 Sverige (<http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se/legalcode>), se Berg 2010, s. 19.

10. erbjuder enkla kontaktvägar och snabba svar för den som har synpunkter på eller invändningar mot institutionernas publicering. Alla sådana kontakter, liksom av dessa föranledda åtgärder, dokumenteras utförligt.

Bilaga två: upphovsrätt och allmänna handlingar

Huvudregeln är att upphovsrätten inte begränsar allmänhetens rätt att ta del av allmänna handlingar, och det är alltså bara i sällsynta undantagsfall som en myndighet kan avslå en begäran att lämna ut allmän handling med hänvisning till upphovspersonens rätt. Det kan ändå vara bra att veta vad undantaget rör sig om. Den aktuella paragrafen i offentlighets- och sekretesslagen lyder som följer:

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), 31 kap 23 §:

Sekretess gäller för uppgift i ett upphovsrättsligt skyddat verk som inte kan antas sakna kommersiellt intresse, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att rättighetshavaren lider skada och

1. det av särskild anledning kan antas att verket inte tidigare har offentliggjorts i den mening som avses i lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
2. det av särskild anledning kan antas att verket har kommit in till myndigheten utan rättighetshavarens samtycke, och
3. ett röjande av uppgiften innebär ett upphovsrättsligt förfogande.

Vid tillämpningen av första stycket ska ett verk som har tillhandahållits enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen eller har lämnats från en myndighet till en annan inte därigenom anses offentliggjort.

Bilaga tre: exempel på gåvobrev

Gåvobrev

Gåvogivaren [namn] överläter härmed till gåvotagaren **Regionarkivet för Västra Götalandsregionen och Göteborgs Stad** (nedan kallat Regionarkivet) följande handlingar:

[Kortfattad specifikation]

Gåvogivaren ger genom denna överlåtelse gåvotagaren full ägande- och förfoganderätt till gåvorna. Detta innebär bland annat att, för det fall någon överlåten handling skyddas enligt upphovsrättslagen, Regionarkivet har rätt att inom ramen för sin verksamhet fritt förfoga över gåvan exempelvis genom att framställa exemplar av denna eller genom att göra gåvan tillgänglig för allmänheten. Gåvogivaren, eller annan upphovsrättsinnehavare, äger således ej rätt att erhålla ekonomisk ersättning eller liknande på grund av Regionarkivets förfogande över gåvan.

Göteborg den

.....
Namn

.....
Namnförtydligande

.....
Postadress

.....
Telefon

Gåvotagaren Regionarkivet åtar sig att betryggande förvara ovanstående handlingar och hålla dem tillgängliga för forskning, samt förbinder sig att inte avyttra handlingarna. Ovanstående handlingar mottogs [datum] och fick leveransnummer [leveransnummer].

Regionarkivet den [datum]

[Ansvarig arkivarie]

Bilaga fyra: exempel på information till brukare

INFORMATION

vid kopiering, utlån och användning av arkivmaterial i Regionarkivet

Handlingar som finns i Regionarkivet kan vara skyddade enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Det innebär att man behöver rättighetshavarens tillstånd för att kopiera, publicera eller på andra sätt använda dem. I många fall innehar arkivet de nödvändiga rättigheterna, men det kan också vara så att upphovsmannen, hans/hennes efterlevande eller någon annan har dem.

När handlingar har lämnats ut från arkivet, och forskaren vill på något sätt använda dessa, är det hans eller hennes ansvar att i förekommande fall kontakta rättighetshavaren. Om rättighetshavaren inte är känd är man skyldig att försöka spåra denne. Om en upphovsman eller annan rättighetshavare hör av sig med krav på arvode för användningen, är det forskaren som står för denna kostnad.

Nu levande personer som genom användandet av materialet blir identifierbara genom bild, text eller ljud kan enligt personuppgiftslagen (1998:204) behöva ge sitt samtycke till användningen. Ansvaret för detta vilar också på forskaren.

Vid användning skall upphovsmannens namn (om det är känt), den aktuella arkivbildarens namn och "Regionarkivet" anges i källredovisning eller motsvarande.

